

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04 UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
ZESPÓŁ REALIZACJI 00 - 503 W A R S Z A W A
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17 TELEFAX 629 - 40 - 89
INTERNET: <http://www.korpo.pol.pl/cbos> E-mail: cbos@pol.pl

BS/148/132/94

POSTAWY MŁODZIEŻY WOBEC KONTAKTÓW SEKSUALNYCH

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, WRZESIEŃ '94

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

Sądy na temat młodzieży w dużym stopniu zależą od tego, jak dorośli postrzegają postawy młodych ludzi wobec pożycia seksualnego. Wyniki badań socjologicznych dotyczących powszechności zjawiska kontaktów seksualnych są dla jednych świadectwem nowoczesności młodzieży, dla innych znakiem postępującego upadku obyczajów. Niewiele jest jednak informacji związanych z życiem seksualnym uczniów, które opisują zjawisko w skali ogólnopolskiej. Najczęściej prezentowane są wyniki badań prowadzonych w szczególnych, wybranych środowiskach (np. wśród uczniów warszawskich liceów).

Przedstawione poniżej wyniki dotyczą młodzieży z całej Polski. Ograniczeniem jest to, że na pytania kwestionariusza odpowiadali jedynie uczniowie kończący szkoły ponadpodstawowe¹. Ponieważ identyczne pytania o kontakty seksualne i życie przed ślubem zadano tak samo dobranej próbie młodzieży w roku 1988, istnieje możliwość analizy zmian, które nastąpiły w ostatnich latach.

Zadawanie pytań o zachowania seksualne nie jest łatwe, narusza bowiem sferę prywatności chronioną przez wiele osób. Odpowiedzi uczniów zbierano metodą audytoryjną. Respondenci wypełniali kwestionariusze bez ingerencji ankieterów. Należy sądzić, że odpowiadając zachowali poczucie anonimowości. Zmiany deklaracji uczniów na temat ich kontaktów seksualnych pokazano w tabeli 1.

¹ Badanie "Młodzież '94" przeprowadzono w dniach 8-18 kwietnia '94 na reprezentatywnej próbie młodzieży ostatnich klas szkół ponadpodstawowych (N=1260).

Tabela 1

w procentach

Jeśli nie jest to dla Ciebie zbyt krępujące pytanie, to napisz czy utrzymujesz stosunki seksualne?	Wskazania według terminów badań	
	' 88	' 94
Tak, dość regularnie	5	11
Tak, od czasu do czasu	17	23
Nie, ale miałe(a)m już pierwszy stosunek	7	11
Nie, nigdy nie miałe(a)m stosunku seksualnego	50	40
Odmowa odpowiedzi	20	14
Brak danych	1	1
	N=1292	N=1260

W tabeli widoczne są dwie tendencje. Zmniejszyła się liczba uczniów przyznających, że nigdy nie mieli stosunku seksualnego. Zmniejszyła się również grupa osób, które nie chcą ujawniać przed badaczami swoich doświadczeń w tej dziedzinie. Obydwie te zmiany świadczą o upowszechnianiu się postaw permissywnych (przyzwalających na większą swobodę w omawianej dziedzinie).

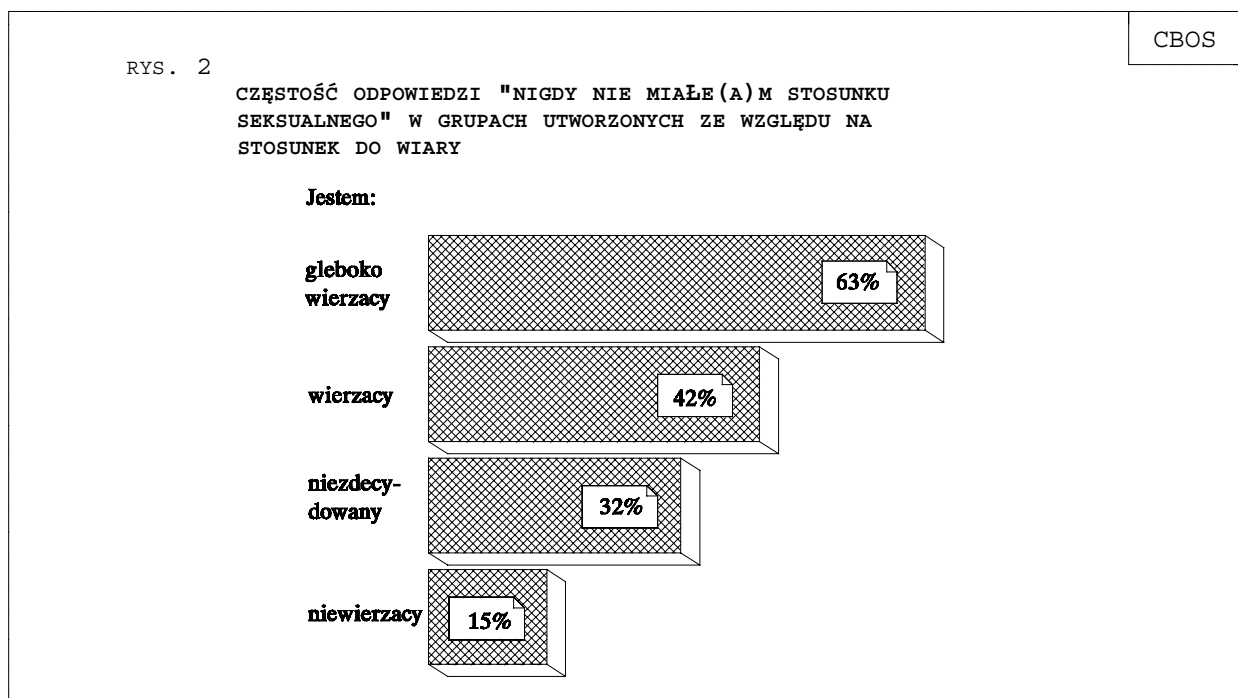
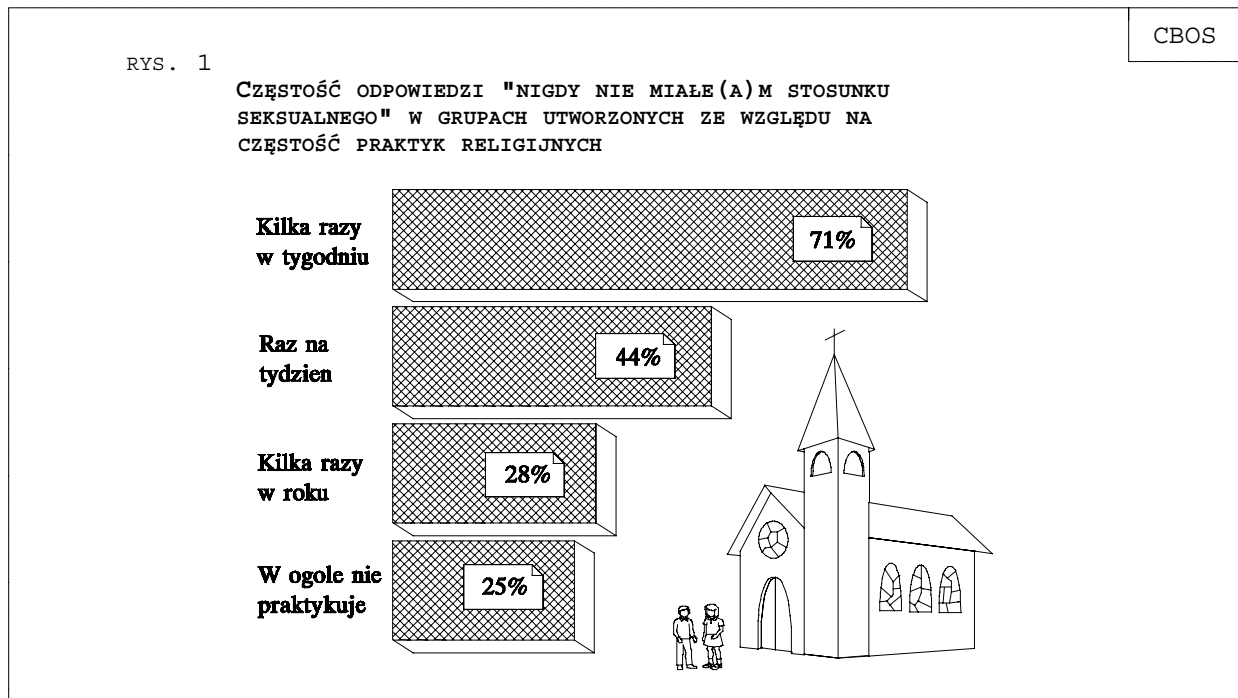
Częstość deklaracji na temat własnych kontaktów seksualnych najsilniej zależy od płci uczniów. Chłopcy prawie dwukrotnie częściej przyznają się do utrzymywania stosunków seksualnych niż dziewczęta.

Tabela 2

w procentach

Czy utrzymujesz stosunki seksualne?	Chłopcy	Dziewczęta
Tak, dość regularnie	14	8
Tak, od czasu do czasu	31	14
Nie, ale miałe(a)m już pierwszy stosunek	13	8
Nie, nigdy nie miałe(a)m stosunku seksualnego	27	55
Odmowa odpowiedzi	14	15
	N=651	N=601

Cechą różnicującą deklarowanie kontaktów seksualnych niemal równie silnie jak płeć są praktyki religijne młodzieży. Częstość tych praktyk bardziej różnicuje zachowania niż ogólne określenie siebie jako osoby religijnej lub niereligijnej (niewierzącej).

Oprócz płci i religijności uczniów ważne okazały się uwarunkowania środowiskowe. Im mniejsza miejscowość wskazana jako miejsce zamieszkania, tym mniej prawdopodobne, że młody człowiek (chłopiec lub dziewczyna) prowadzi życie seksualne (tab. 3)

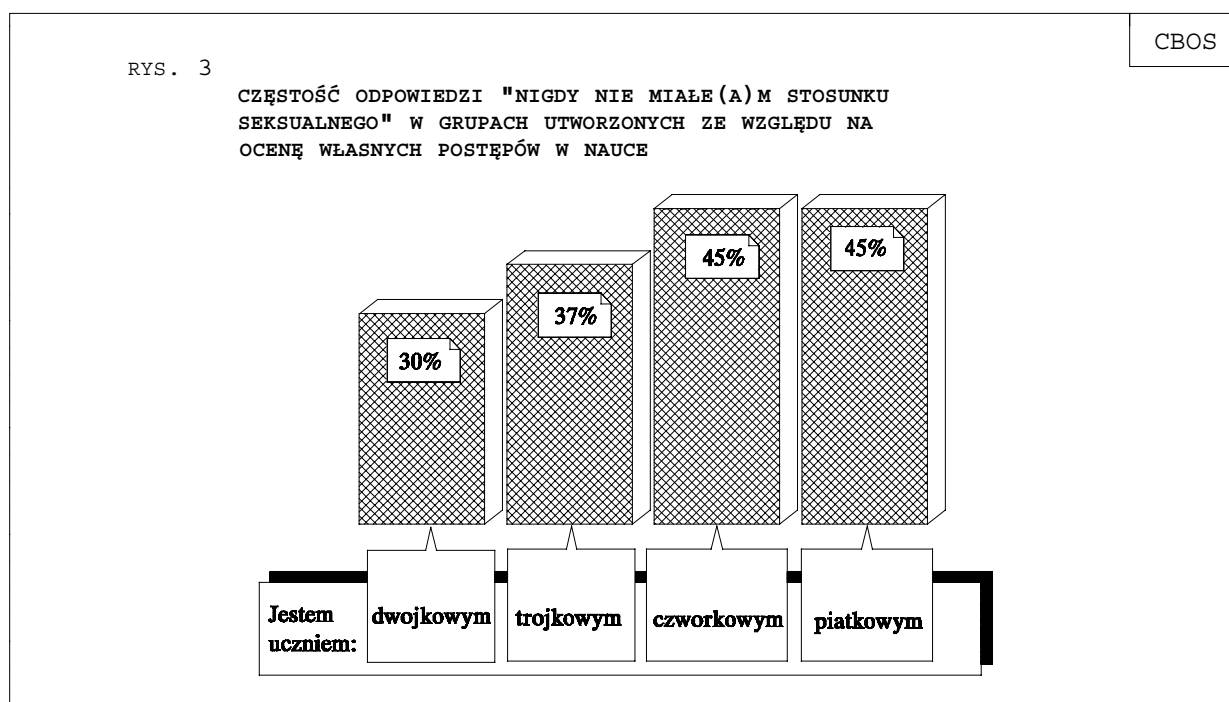
Tabela 3

Zsumowane odpowiedzi; "tak, dość regularnie" i "tak, od czasu do czasu" na pytanie: "Czy utrzymujesz stosunki seksualne?" w zależności od płci i miejsca zamieszkania ucznia

w procentach

Miejsce zamieszkania	Chłopcy	Dziewczęta
Wieś	35	14
Miasto, poniżej 20 tys.	46	21
Miasto, 21-100 tys.	46	24
Miasto, 101-500 tys.	52	39
Miasto, powyżej 501 tys.	54	40

Uczniowie dobrzy (czwórkowi i piątkowi) częściej niż słabi deklarowali, że nie mieli jeszcze stosunku seksualnego (rys. 3).

Wpływy środowiskowe to nie tylko wielkość miejscowości, z której pochodzą uczniowie; to przede wszystkim typ rodziny, określany m.in. przez wykształcenie rodziców. Ciekawe, że to wykształcenie matek, a nie ojców bardziej różnicuje deklaracje rozpoczęcia życia seksualnego. Postaw permissywnych należy oczekiwać szczególnie u tych uczniów, których matki mają wykształcenie wyższe. Od postaw matki wydaje się zależeć stosunek potomstwa do wczesnego rozpoczynania życia seksualnego. Obserwacja ta wymaga potwierdzenia w innych danych.

Nakładanie się wpływu czynników środowiskowych i kompozycji klas ze względu na płeć powoduje, że mało wyrazisty jest sposób determinowania zachowań seksualnych przez typ szkoły (tab. 4).

Tabela 4

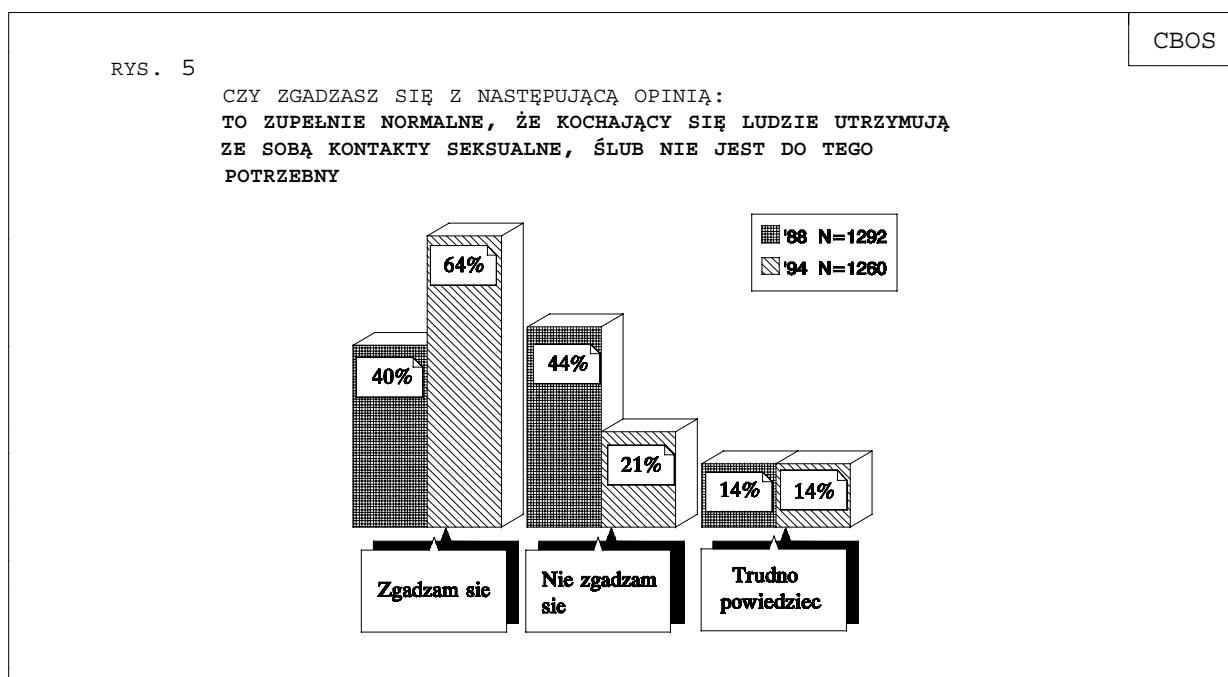
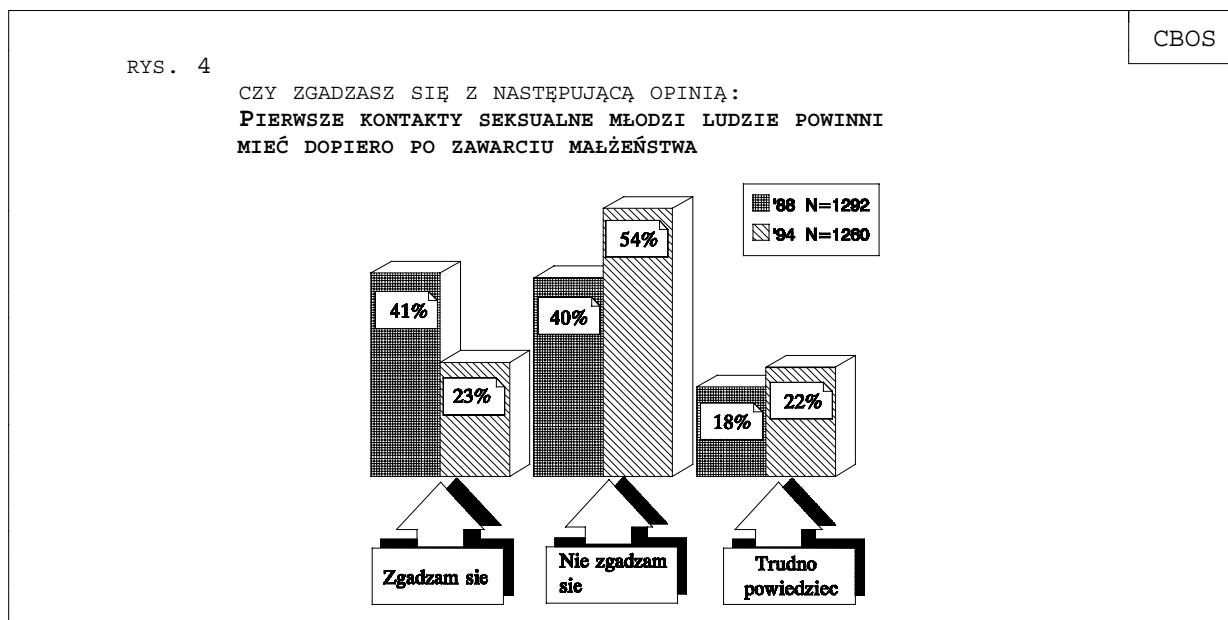
w procentach

Czy utrzymujesz stosunki seksualne?	Typy szkół			
	licea ogólnokształcące	technika	licea zawodowe	zasadnicze szkoły zawodowe
Tak, dość regularnie	9	21	13	7
Tak, od czasu do czasu	14	26	23	24

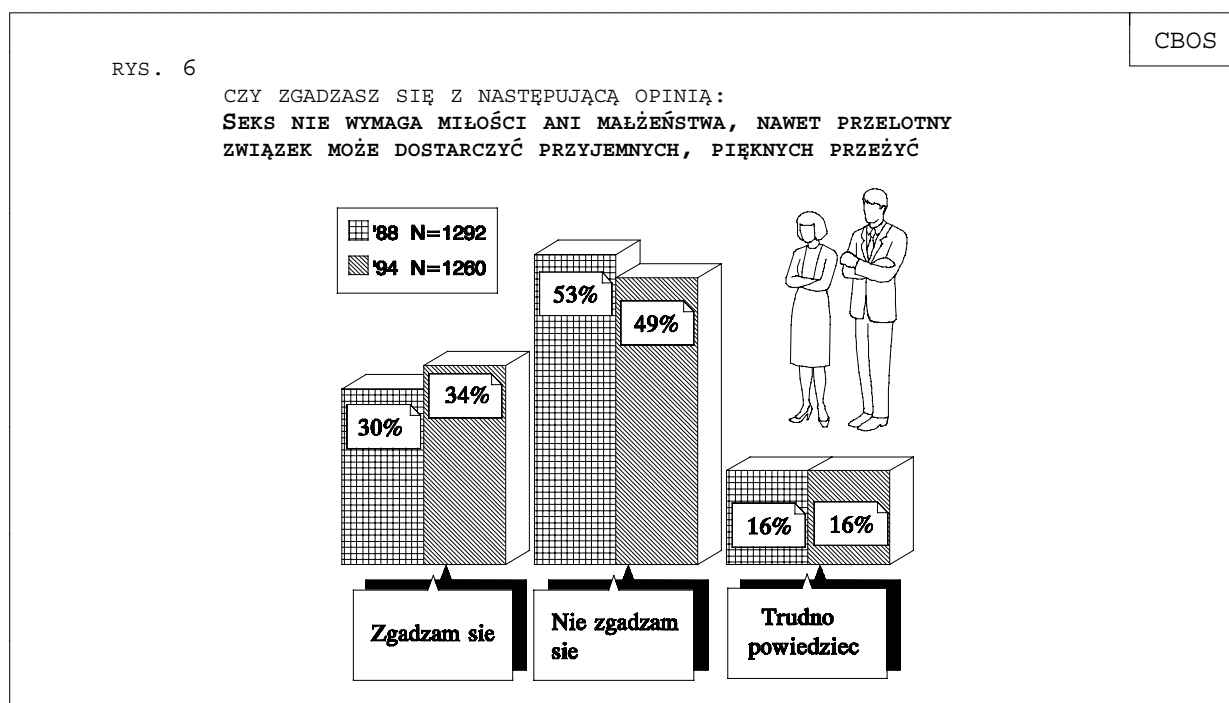
Wyniki badań wskazują, że to nie w zasadniczych szkołach zawodowych, lecz w technikach uczy się młodzież o najbogatszych doświadczeniach w opisywanej dziedzinie. Wyjaśnieniem może być to, że do techników uczęszczają głównie chłopcy i są to szkoły kształcące młodzież pochodzącą częściej z miast niż wsi. W szkołach zawodowych, mimo że również jest dużo młodzieży męskiej, jednak znaczną część stanowią uczniowie mieszkający na wsi. Jak stwierdzono wcześniej - młodzież wiejska różni się od uczniów z miast tym, że rzadziej deklaruje utrzymywanie kontaktów seksualnych.

Opinie o przedmażeńskich kontaktach seksualnych

Na zmiany postaw młodzieży wobec życia seksualnego wskazują nie tylko dane dotyczące zachowań. Od 1988 roku, kiedy po raz pierwszy zadano pytania na temat kontaktów seksualnych przed ślubem, poglądy młodzieży wyraźnie się zmieniły. Zmniejszyła się grupa osób, które uważają, że zawarcie małżeństwa otwiera dostęp do zakazanej wcześniej dziedziny.

W ciągu sześciu lat dzielących badania zmniejszyła się grupa uczniów akceptujących normę, że życie seksualne należy rozpoczynać dopiero po zawarciu małżeństwa. Różnice odpowiedzi są tak znaczne, że świadczą o wyraźnym trendzie, a nie o przypadkowych wahnięciach opinii. Coraz więcej młodych ludzi uważa, że to uczucie raczej usprawiedliwia podejmowanie kontaktów seksualnych niż formalny akt zawarcia małżeństwa. Odpowiedzi na inne pytanie pokazują, że powyższemu trendowi nie towarzyszy równie silny wzrost "seksualnego hedonizmu", tj. postawy oddzielającej życie seksualne od miłości i traktującej kontakty płciowe jedynie jako źródło przyjemnych przeżyć.

Niewielki przyrost postaw akceptujących możliwość oddzielenia seksu od uczuć warto zestawić z wyraźnym wzrostem deklaracji dotyczących rozpoczęcia życia seksualnego oraz niekwestionowanym osłabieniem uznawania normy sprowadzającej kontakty płciowe do sfery kontaktów małżeńskich. Dopiero te trzy elementy pokazują, na czym polega "rewolucja seksualna" obserwowana w grupie młodzieży opuszczającej szkoły.

Zróżnicowanie opinii

Opinie o przedślubnych kontaktach płciowych i akceptacja przekonania, że seks nie wymaga miłości, zależą od tych samych czynników, od których zależały deklaracje o rozpoczęciu życia seksualnego. Niezwykle ważnym czynnikiem jest płeć ucznia. Dziewczeta bardziej powściągliwie opowiadają się za przedślubnym pożyciem, zdecydowanie rzadziej uważają, że można oddzielić seks od miłości. Z poglądem, że seks nie wymaga ani miłości, ani małżeństwa, zgodziło się 46% chłopców i 21% dziewcząt.

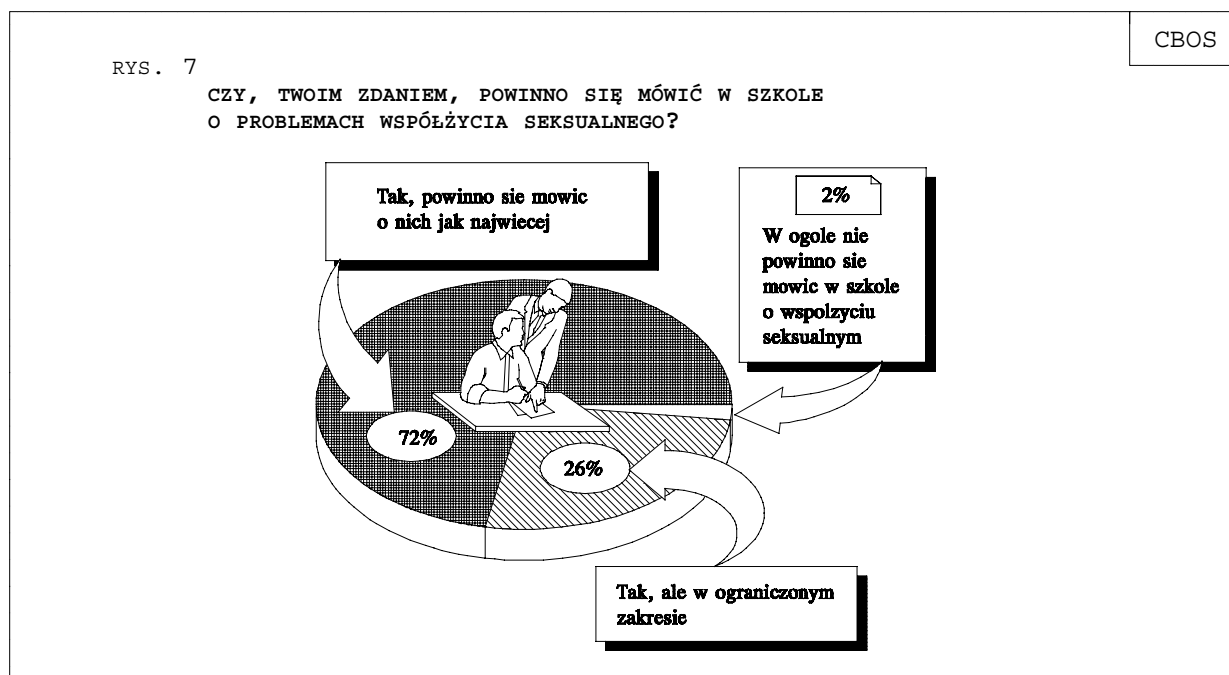
Religijność jest drugim obok płci czynnikiem silnie określającym postawy wobec pożycia przedmałżeńskiego i pozamałżeńskiego. Częstość praktyk silniej różnicuje opinie uczniów niż ogólna deklaracja dotycząca własnej religijności. Różnicujący wpływ religijności jest nawet silniejszy niż wpływ płci wówczas, gdy pytamy o ślub jako warunek kontaktów seksualnych.

Czynniki środowiska społecznego, takie jak wielkość miejscowości, w której mieszka respondent, oraz wykształcenie rodziców tak samo określają opinie o przedślubnych (i pozamałżeńskich) kontaktach seksualnych jak określały deklaracje o rozpoczęciu pożycia. Im mniejsza miejscowość, w której mieszka uczeń, i im niższe jest wykształcenie jego rodziców, tym rzadsza aprobaty permissywnych stwierdzeń. I tym razem wykształcenie matki okazało się silniej związane z rodzajem akceptowanych opinii niż wykształcenie ojca. Szczególnie duża jest szansa aprobaty przedmałżeńskich i pozamałżeńskich kontaktów seksualnych wśród osób, których matki mają wyższe wykształcenie.

Szkolne osiągnięcia, mierzone przez samookreślenie się ucznia jako dwójkowego, trójkowego itd., również wpływają na rodzaj wypowiedzianych opinii. I w tym przypadku powtórzyła się stwierdzona wcześniej prawidłowość: im gorszy uczeń, tym częstsza aprobaty permissywnych stwierdzeń. Osiągnięcia szkolne nie idą w parze z rozpoczynaniem pożycia seksualnego przez uczniów ani też z seksualną permissywnością wyrażającą się w ich przekonaniach.

Lekcje o problemach współżycia seksualnego

Uczniowie są prawie jednomyślni, że w programach szkolnych powinno znaleźć się miejsce dla lekcji o problemach współżycia seksualnego. Różnice zdań dotyczą tylko kwestii, czy należy mówić o tych sprawach jak najwięcej czy w ograniczonym zakresie.

Przy powszechnej akceptacji samej idei takich rozmów (lekcji) w szkole zróżnicowania dotyczą ich ilości. I tym razem dziewczęta częściej niż chłopcy wypowiadały się bardziej powściągliwie, tzn. częściej chciały tych lekcji "w ograniczonym zakresie". Podobnie reagowali na pytanie uczniowie bardziej religijni. Inne cechy w zasadzie nie różnicowały odpowiedzi.

Uczniowie mogli też ocenić lekcje poświęcone omawianiu spraw życia seksualnego, które odbyły się w ich szkole. Mimo że zajęcia takie powinny być organizowane przez wszystkie szkoły, aż 24% uczniów odpowiedziało, że lekcji takich u nich nie było. Zdaniem co dziesiątego ucznia, lekcji tych było za mało (jedna, dwie) albo nie były to lekcje, tylko lektury zadane do przeczytania, prelekcja lub pokaz filmowy.

W swobodnych wypowiedziach zawierających oceny tych lekcji dominowały pochwały. Aż 29% uczniów określiło te zajęcia jako pożyteczne, bardzo ciekawe, interesujące. Ocen

kiepskich, miernych, złych ("lekcje do bani") można się było doszukać w 18% wypowiedzi. Wszyscy uczniowie, którzy zwrócili uwagę na postawę nauczyciela, opisali ją negatywnie. Zauważano, że nauczyciel był nie przygotowany, skrępowany, a bywało nawet, że wulgarny. Negatywnie oceniano też zachowanie uczniów. Znacznie częściej zauważano, że uczniowie byli bierni, skrępowani albo niepoważni, niż to, że byli aktywni i otwarci. Z wypowiedzi można było wnioskować, że rozmowy dotyczące problemów życia seksualnego prowadzono na lekcjach wychowawczych, lekcjach higieny i religii.

Mimo że sam pomysł rozmawiania w szkole o zagadnieniach pożycia seksualnego wzbudził powszechną aprobatę, jednak - na podstawie odpowiedzi uczniów - przeprowadzone już lekcje trudno uznać za sukces. W zbyt wielu szkołach lekcji takich nie było, tam zaś, gdzie się odbyły, budziły zróżnicowane odczucia. Bez mała wszyscy uczniowie uważają, że zajęcia na ten temat są potrzebne. Jednak to, z czym spotkali się w swoich szkołach, spełniło oczekiwania tylko części z nich, pokazując, że samo przedsięwzięcie nie jest łatwe.

★

★ ★

Powtórzenie po sześciu latach pytania o utrzymywanie stosunków seksualnych ujawniło duże zmiany postaw i zachowań uczniów. Od 1988 roku znacząco zwiększył się odsetek młodych ludzi przyznających się do utrzymywania kontaktów seksualnych. Jednocześnie zmalała grupa uczniów opowiadających się za rozpoczęciem współżycia płciowego dopiero po zawarciu małżeństwa. Zjawiskom tym nie towarzyszy upowszechnienie się przekonania, że seks nie wymaga ani małżeństwa, ani miłości. Zachowania i opinie zależą od tej samej grupy czynników, tj. od płci, religijności i społecznego środowiska uczniów. Tradycyjnych norm dotyczących życia seksualnego przestrzegają przede wszystkim osoby mające mniejsze aspiracje edukacyjne i mieszkające w mniejszych miejscowościach.

A N E K S

Tabela 1. Jeśli nie jest to dla Ciebie zbyt krępujące pytanie, to napisz, czy utrzymujesz stosunki seksualne? 1 - tak, dość regularnie, 2 - tak, od czasu do czasu, 3 - nie, ale miał(a)em już pierwszy stosunek, 4 - nie, nigdy nie miał(a)em stosunku seksualnego, 5 - odmowa odpowiedzi

(%)

	1	2	3	4	5	Liczba osób
Ogółem	11	23	11	40	15	1252
Płeć						
Mężczyźni	14	31	13	27	14	651
Kobiety	8	14	8	55	15	601
Typ szkoły						
Liceum ogólnokształcące	9	14	9	54	13	203
Technikum	21	26	13	29	10	239
Liceum zawodowe	13	23	9	40	15	223
Zasadnicza szkoła zawodowa	8	24	11	41	16	586
Miejsce zamieszkania						
Wieś	5	17	9	55	15	409
Miasto do 20 tys.	13	23	10	38	18	239
od 21 do 100 tys.	12	24	12	39	13	301
101-500 tys.	17	30	14	22	16	138
501 tys. i więcej mieszk.	19	30	14	26	11	158
Ocena mater. warunków rodziny						
Złe	8	21	10	46	15	262
Średnie, przeciętne	10	22	11	43	15	649
Dość dobre	14	27	13	35	13	192
Dobre i b.dobre	22	26	9	28	15	144
Wykształcenie matki						
Podstawowe	6	20	10	48	15	326
Zasadnicze zawodowe	9	20	11	45	15	366
Średnie	13	27	12	35	14	313
Pomaturalne	16	28	10	30	16	134
Wyższe	23	23	10	34	10	100
Wykształcenie ojca						
Podstawowe	8	20	10	45	16	266
Zasadnicze zawodowe	8	23	10	43	15	491
Średnie	14	26	12	36	12	266
Pomaturalne	27	20	6	32	15	97
Wyższe	14	22	15	39	11	114
Grupa społ.-zaw. ojca - pracujący						
Kadra kier., inteligencja	13	26	13	41	7	109
Prac.umysł.niż.szczebła	17	24	12	31	15	137
Pracownicy fiz.- umysł.	8	28	6	48	11	80
Robotnicy wykwalifikowani	9	23	12	38	17	482
Robotnicy niewykwalifik.	11	19	11	47	11	131
Rolnicy	7	14	8	57	14	138
Prywatni przedsiębiorcy	22	26	7	34	10	68
Bierni zawodowo						
Renciści i emeryci	3	25	13	44	16	32
Bezrobotni	0	46	0	23	31	13
Gospodynie domowe i inni	0	14	0	71	14	7
Udział w prakt. religijnych						
Kilka razy w tygodniu	7	9	7	71	6	109
Raz w tygodniu	8	19	11	44	18	720
Kilka razy w roku	14	38	8	28	12	229
W ogóle nie uczestniczy	22	29	14	25	10	182
Zainteresowanie polityką						
Duże	15	27	10	41	7	91
Średnie	11	21	10	40	17	491
Nikłe	11	22	12	42	13	288
Zadne	10	24	11	40	15	362
Za jakiego ucznia się uważasz?						
Dwójkowego lub trójkowego	12	25	13	36	13	583
Czwórkowego	9	21	9	45	16	600
Piątkowego lub szóstkowego	21	19	7	37	16	68

Tabela 2. Czy zgadzasz się (czy też nie) z opinią: "Pierwsze kontakty seksualne młodzi ludzie powinni mieć dopiero po zawarciu małżeństwa"?

(%)

	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	23	55	22	1248
Płeć				
Mężczyźni	14	65	21	646
Kobiety	32	44	24	601
Typ szkoły				
Liceum ogólnokształcące	23	54	23	203
Technikum	15	62	23	235
Liceum zawodowe	23	52	26	222
Zasadnicza szkoła zawodowa	26	53	20	586
Miejsce zamieszkania				
Wieś	34	42	24	409
Miasto do 20 tys.	23	54	23	236
od 21 do 100 tys.	20	58	22	301
101-500 tys.	12	65	23	137
501 tys.i więcej mieszk.	9	73	18	157
Ocena mater. warunków rodziny				
Złe	31	48	21	262
Średnie, przeciętne	23	53	23	648
Dość dobre	16	60	24	189
Dobre i b.dobre	17	65	18	143
Wykształcenie matki				
Podstawowe	31	46	23	325
Zasadnicze zawodowe	27	51	22	365
Średnie	17	62	21	313
Pomaturalne	15	61	24	132
Wyższe	12	65	22	98
Wykształcenie ojca				
Podstawowe	31	47	22	265
Zasadnicze zawodowe	23	51	26	489
Średnie	19	64	17	266
Pomaturalne	17	58	25	95
Wyższe	17	66	17	113
Grupa społ.-zaw. ojca - pracujący				
Kadra kier., inteligencja	19	57	23	108
Prac.umysł.niż.szczebła	18	65	17	138
Pracownicy fiz.- umysł.	24	51	25	79
Robotnicy wykwalifikowani	20	55	25	480
Robotnicy niewykwalifik.	37	46	18	131
Rolnicy	37	39	24	137
Prywatni przedsiębiorcy	9	72	19	68
Bierni zawodowo				
Renciści i emeryci	28	50	22	32
Bezrobotni	15	62	23	13
Gospodynie domowe i inni	29	57	14	7
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	61	15	25	109
Raz w tygodniu	26	49	26	720
Kilka razy w roku	9	74	17	227
W ogóle nie uczestniczy	8	78	14	180
Zainteresowanie polityką				
Duże	17	58	26	90
Średnie	25	52	23	490
Nikłe	22	58	20	285
Żadne	22	56	22	362
Za jakiego ucznia się uważasz?				
Dwójkowego lub trójkowego	19	59	22	580
Czwórkowego	27	51	23	600
Piątkowego lub szóstkowego	22	54	24	68

Tabela 3. Czy zgadzasz się (czy też nie) z opinią: "Seks nie wymaga ani miłości, ani małżeństwa, nawet przelotny związek może dostarczyć przyjemnych, pięknych przeżyć"?

(%)

	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	34	50	16	1248
Płeć				
Mężczyźni	46	38	16	646
Kobiety	21	62	17	601
Typ szkoły				
Liceum ogólnokształcące	27	55	18	203
Technikum	35	50	15	236
Liceum zawodowe	23	65	12	224
Zasadnicza szkoła zawodowa	40	42	18	583
Miejsce zamieszkania				
Wieś	26	57	17	407
Miasto do 20 tys.	35	47	17	237
od 21 do 100 tys.	37	45	18	301
101-500 tys.	38	49	14	138
501 tys.i więcej mieszk.	45	44	11	157
Ocena mater. warunków rodziny				
Złe	30	54	16	262
Średnie, przeciętne	35	48	17	647
Dość dobre	37	50	13	191
Dobre i b.dobre	34	48	18	142
Wykształcenie matki				
Podstawowe	28	55	18	324
Zasadnicze zawodowe	33	51	16	365
Średnie	39	45	16	312
Pomaturalne	34	52	13	134
Wyższe	41	43	15	99
Wykształcenie ojca				
Podstawowe	29	55	16	263
Zasadnicze zawodowe	33	50	16	490
Średnie	37	47	16	265
Pomaturalne	42	41	16	97
Wyższe	35	49	16	114
Grupa społ.-zaw. ojca - pracujący				
Kadra kier., inteligencja	35	51	14	110
Prac.umysł.niż.szczebła	37	46	17	137
Pracownicy fiz.- umysł.	34	56	10	80
Robotnicy wykwalifikowani	36	47	18	481
Robotnicy niewykwalifik.	36	54	10	131
Rolnicy	22	61	17	135
Prywatni przedsiębiorcy	40	40	21	68
Bierni zawodowo				
Renciści i emeryci	25	56	19	32
Bezrobotni	38	38	23	13
Gospodynie domowe i inni	14	71	14	7
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	16	69	15	108
Raz w tygodniu	28	54	18	720
Kilka razy w roku	45	42	13	228
W ogóle nie uczestniczy	55	32	13	181
Zainteresowanie polityką				
Duże	32	51	18	91
Średnie	29	56	16	490
Nikłe	34	50	16	287
Zadne	40	42	18	360
Za jakiego ucznia się uważasz?				
Dwójkowego lub trójkowego	42	44	14	582
Czwórkowego	27	55	17	599
Piątkowego lub szóstkowego	25	54	21	67